

ژيان

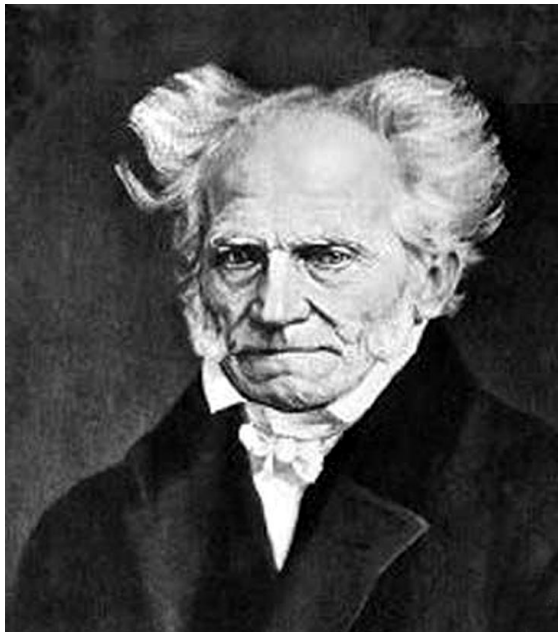
ئارتوور شوپنھاوهر (۱) به يه كيتك له سه يترين سيمكان له ميژووي فلهسهفه دهژميډرېت، هه رچه نده له ريزي گه وره ترين فلهسه سووفان پوليټيبنه ندى ناكريټ. شوپنھاوهر مرؤقيټكي هه ره تووره بوو و كه سټيټييه كه ي دژوازييه كي به تيني له گه ل ديگاي ئه و سه بارهت به ژيان هه بوو، به لام ئه م راستييه ش پټوه ندى به هه لسه نگاندى دروستي روانگه ي ئه و نسيه و هه رجار ئاوپټيكي جددى له بيرو بؤچوونه كه ي بدرټته وه، ده بي به ته واوه تي فه راموش بكري.

شوپنھاوهر له ۲۲ ي شوياتي ۱۷۸۸ له دانسيگ (۲)، يان (گودانسك) (۳) له دايك بووه. باوكي، بازرگاني بوو كه هؤگرايه تسيه كي كولتووري به رفران و روانگه گه ليكي پيشكه و تووخوازانه ي له سياست هه بوو. دايكيشي له حه زه رو شنبيرانه كه ي هاوسه ره كه ي به شداربوو، به لام ئه و دووانه، ژن و ميډرټيكي به خته وهر نه بوون. كوره كه يان به روالهت خووخده ي زؤرتر له دايك ي به ميرات پيگه يشتبوو، هه رچه نده قهت هه سټيټيكي ئه و توؤي به دايك ي نه بوو و دواترېش هټنده له دايك ي وه رېز بوو كه دواي ئه ودي كه بيست و شش سال له ته مه ني تپه ري، ئيدي هه رگيز چاوي به دايك ي نه كه وه ته وه. به ته واوي ئه م شتانه دايك ي، به ش به حالي خوؤي بؤ كوره كه ي زؤرېش باش بوو، لي ژنه رووناك بيريټيكي لووتبه رز و هاوپټي هه ميشه بي كه سه باشه كان بوو و له نيوان ئه و كه سانه دا (گوتټي) (۴) هه لكه و تووترين سيماي ميژووي كولتووري ئه لمانيا، گرېنگرينه كه يان بووه. گوتټي و شوپنھاوهر له گه ل يه كدي ئاشنا بوون. پټوه ندى ئه م دووانه بؤ ماوه يه كي كه مخايه ن به هوؤي حه ز

فلهسه فه ي ئارتوور شوپنھاوهر

له فارسيه وه: بابك سه حرانه وهر د
(تاران)

(۱ - ۲)

شۆپنهاور

گوتلیب فیشتیه (۱۱) و فریدریش شلایه رماخه (۱۲) به روالهت (شروقه کاری) دهکرا، بهلام ئه وهی راستی بیت، ئه وه بوو که گشتی ئه و روانگانه یان دهگوری. شۆپنهاور هیشتا به و پوخته بییهی تهسلیم و ره زابوونه نه گه یشتبوو هه تا تی بگات له هه ر دوازه مورید و سه رسامبوونی هه ر ماموستا و پیرتیک، لانی که م یازده که سیان به بی سئ و دوو ده بن به یه هو دا. هه ر لیسه وه بووه که ئه و ناکوکی و دوژمنییه به گور و تینهی شۆپنهاور له گه ل فلهسه فهی زانستگایی و ئاکادیمیک بیجمی گرتوه و به یه کتیک له و تاییه تمه ندیییه دانسه دلخوشکه ر و دلرفیتنه ی ئه و ده رها تووه. تیزی دوکتورا که ی شۆپنهاور له ژیر ناوه ترسینه ره که ی (سه باره ت به ره گه زی چوار قولقی ئه سلئ سه به بی به سنده) خو ی شروقه و په ره پیدانی وردبینانه و سیستماتیکی روانگه وه رگیراوه کانی کانت بوو و چه ند هیما یه ک له وانه به رچا و ده که ون که له داها تووی روانگه گه لی شۆپنهاور له جیهان تا چ راده یه کی زور رادیکال ده بیت. ئه و که له سالئ ۱۸۱۳ له کاتیکدا که پرۆسییه کان دژی فه ره نسا شوړشیان ده گپرا، به رلینی جئ هیشتوو، تیزه که ی ته سلیمی زانستگای یه نا (۱۴) کرد. شۆپنهاور به ته واوه تی له سیاسه ت وه ره ز بوو و پروودا و گه لیک وه ک شه ر له دیدی ئه و هه لوه سته یه کی سه رقانکه ر و نازارده ر له سه ر رنکه ی به دوا داچوونی هه ر

و ئوگری هاویه شیان به زانستی ره نکه کان، با به تیک که له وه دا هه ر دوو کیان ده مارگرژانه له گه ل روانگه کانی نیوتن (۵) نا کوک بوون، گه رموگو ر بوو، به لام ئه م دوو که سه هیچ خالیکی هاویه شی دیکه یان له نیواندا نه بوو، که واته هاوړییه تیبه که یان به ره به ره کز بووه وه، قه ت ئیمکانی ئه وه نه بوو که دو ستایه تی شۆپنهاور له گه ل که سیکدا بتوانی به رده وام بیت، به تاییه تی ئه گه ر ئه و که سه چه ند ئیمتیازیشی هه بووایه که وه ک هه ره شه و گوړه شه یه ک بۆ هه سته گه و ره فیکرییه که ی شۆپنهاور ده ژمیردرا.

شۆپنهاور به پیتی خه ون و خولیاکانی باوکی - که ئه و کاته ئه و حه قده ساله بوو، کوچی دوا یی کردبوو و ده کری که متاکورت به ئیمان ه وه بلتین باوکی خو کوژی کردبوو - هه تا نوزده ساله یی له هامبو رگ له ئیشی باز رگانیدا مابوو وه، به لام ئه م ئیشه ی به هو ی حه زه رو شنبیرانه که ی هینده به ناحه زی زانی که به یه جگاری جیی هیشت تا بتوانی شوین خویندکارییه زانستگاییه که ی بکه ویت. سه ره تا رویشت بو گوتا (۶)، به لام له گه ل یه کتیک له ماموستا کانی ده وئ قره ی بوو و له وپوه چوو بو فایمار (۷). له فایمار، ئه گه رچی شاروچکه یه ک بوو، به به ره که تی نیشته جئ بوونی ئه فسووناوی گووتی له م شاره، هونه رمه ند و بیرمه ندانیکی لیها تووی هه ره زور لئی کو بوو بووه وه، به لام بوونی دایکی شۆپنهاور له وئ هینده بو ئه و نازارده ر بوو که خوشیی و باشییه کانی ئه م شاره ی خسته وه لا و له ۱۸۰۹ به ره و گوتینگن (۸) ئوغری کرد و له ویدا سه ره تا خویندنی پزشکی و دواتر فلهسه فه ی ده ست پی کرد. له په رسته گه ی هه ر و نه ندیشه دا ئه فلاتون (۹) و عه مانوئیل کانت (۱۰) دوا به دوا بوونه پاله وانانی ئه و و هه تا کو تایی ته مه نی شۆپنهاور هه ر له م پله و پایه دا بو ئه و مانه وه. له و سه رده مه دا هیشتا حه وت سالی ک زیتر له مه رگی کانت تینه په ریوو، کارتیکه رییه که ی به سه ر فلهسه فه و هه زی ئه لماندا زوریو و زوریش مه زن مابوو وه. شۆپنهاور بو ئه وه ی بزانی ت روانگه کانی کانت چو ن تا ووتو ده کری، له زانستگای به رلین ناو نووسی کرد، به لام له و شته ی که له ویدا بینی، زور سه ری سو رما و لئی توقی. له م با به ته وه ده کری ماف به شۆپنهاور به دین و له گه لیدا هاودل بین، چونکه روانگه کانی کانت له لایه ن یوهان

و ئەندیشە بوون، بەم ھۆبە دواى ماوہیەکی کەمخایەن لەنیشتەجى بوونى لە شارى قىمار، بۆ دىرسىدن (۱۵) مالى گواستەو و چوار سالى دواتر، بۆ نووسىنى گرىنگىرىن بەرھەمى لە ژىر ناوى (جىھان وەك ئىرادە و ویناکردن) (۱۶) زەوت کرد. ئەم کتیبە لە کۆتایى سالى ۱۸۱۸ بۆلا بوو، لە کاتىکدا کە شۆپنھاوەر سى سالى بوو. شۆپنھاوەر کە بەردەوام چلئىسى ستايش بوو لەو دەى کە بە کەمى سەرنجى ئەم کتیبەیان دا زویر بوو، ئەو بە پێچەوانەى دىفید هیوم (۱۷) کە گرگاشە یەکی خراپتر لەمە بەسەر شاكارى ھەرەتى لاوى بە ناوى (تیزىک سەبارەت بە جەوھەر و سرشتى مرۆڤ) ھاتبوو، بەردەوام خەمىن و بى ھیوا مایەو و لەسەر ئەم بىرە سوور بوو کە ئەمە دوژمنایەتى زاناکانە کە بەرگری لە بەناوبانگى و خوشحالى ئەو دەکەن. کاتىک لە زانستگای بەرلین وانەى دەوتەو، بە لووتبەرزى و بەرزە دەمارییەو کاتژمىرى وانەکانى واریک خستبوو کە لەگەڵ وانەکانى (جۆر و یلھىلم ھیگل) (۱۹) ی ناوازە لە کاتىکدا بىت و زۆر ئاسایى بوو کە ئەنجامە کەى و ابى ھیچ کەس گوئى بۆ وانەکانى ئەو شل نەکا، ھەر ئەمە بوو ھۆى ئەو دەى کە لە بیروباو دەرى «بە دوژمنى زانایان لەگەڵ خۆى» خۆراگرت بىت. بەم چەشنە، وەرەزى پىشینه دارە کەى بە نىسبەت ھیگل و سیستەمە فەلسەفییە کەى ئەو سەقامگىرتر بوو و شۆپنھاوەر بۆ ھەمیشە لەگەڵ ژيانى زانستگایى مالىئاوایى کرد.

ھەلبەتە شۆپنھاوەر خاوەن بەختىکى بەرز بوو کە توانى ئاوا بکات: بە بەرە کەتى داھاتى شەخسى کە لە رىگە گەلى یاسایى، بەلام ھەرە رەقدلانە بۆ خۆى دا بىنى کردبوو، پاشماو دەى ژيانى وەك و یژەوانىکى سەربەست تىپە راند. تاقانە رووداوە گرىنگە کەى دیکەى ژيانى لەو ھەرەتەدا دەسبەجى رووى دا: ئەو کە لە زۆربلئى ژنە جلدروویە کى پىشەو دەى ژوورە کەى خۆى وەرەز و جىنگز بوو بوو، لە پلىکانەکانەو بۆ خوارو دەى فرى دا و لەخستنە رووى سکا لایەك لە لایەن ژنە کە کە دوا بە دوا لىبى کرا، بە دانانى خەرجى دادپرسىن و ھەرە تر دانانى خۆراکى مانگانە بە ژنە جلدروو کە تاوانبار کرا، لى ئەو ژنە چىتر توانستى ئەو دەى نەبوو تەنانەت لە ئىشە کە شىدا بەردەوام بىت. ھەر ئەم رووداوە بوو ھۆى دوا بىن پەلە پىتکە لە بۆ تاندنەو دەى شۆپنھاوەر لە ژن

وەرەزىبە کەى کە بەر لەو ھەيش ھەر گىرۆ دەى بوو بوو. لە ۱۸۳۱دا، لە شارى بەرلین چاوقسوولکە لە ناو خەلکىدا بۆلا بوو، ھىگل بە ھۆى ئەم نەخۆشییە کۆچى دوا بى کرد. شۆپنھاوەر زۆر ژىرانە لەو شارە ئۆغرى کرد و لەفرانکفۆرت نىشتەجى بوو و پاشماو دەى تەمەنى لەوئى بەسەر برد. ئاسايش لە ژيان و تەنبايىبە خووگرە کەى، ئەو ئىمکانەى پىدەدا کە زۆر بنووسىت، بەردەوام لە ھاتوچۆى کتیبخانە بىت و رۆژنامەى تايمزى (۲۰) لە ندەن بخوینىتەو (شۆپنھاوەر زمانزانىکى بە توانست بوو و لە لاوتىدا بۆ ماوہیە کە لە ندەن نىشتەجى بوو بوو)، چاک بخوات، لە شانۆ و کۆنسىرت بىنیدا بەردەوام بىت، ھەموو رۆژىک کاتژمىرىکى رەبەق خەرىکى ژەندى فلووت بىت، جار جارەيش پىوئەندى ئاشقانەى گۆترەبى ھەبىت و ھەر کاتى ئىشتىای لى بوو لەگەڵ سۆزانىبە ک خەلوت بکات.

ھەرە تر ھەموو رۆژىک پىاسەى درىشاخەنى دە کرد و بۆى گرفت نەبوو کە شوھەو اکە چەندە ناچۆر و ناخۆش بىت. بۆ نەخۆشىکى خەیا لاوى وەك ئەو پىراردان لەم جۆرە بابە تانە، دەبى ھەرە دژوار بوو بىت: مەترسى بەرخستنى خۆى لە بەر ھەواى ناچۆر و سارد و لە بەرانبەر ئەمە یشدا پىوئەندى بە وەرزشکردنىشى بىت.

ئەو کە لە بارودۆخىکى لە بار و خوازراو ئىشى دە کرد، بەرھەمى بەر فراوانى داھىنا، بەلام لە بەر ئەو دەى قەت لە ھەلوئىستە کەى پاشەکشىتى نە دە کرد و لەسەر و تەکانى سوور بوو - ئەو پەرى کارىک کە لەم بابە تەو کەردوویەتى ئەمە بوو کە جارێکىان پىشتر و تىووى زیادە لەخۆ قسە لەروو نەبوو - کتیبەکانى دوا چاپى یە کەمى شاكارە کەى، تەنبا کتیبەگە لىک بوون کە لە ئاراستەى بەقوولاچوون و پەرە پىدانى ئەندیشە باسکراوہکانى ئەو کتیبەدا بوون. دوو کتیبى لە ژىرناوى (سەبارەت بە بنەمى مای مۆرال) (۲۱) و (لەمە ر ئازادى خواىشت) (۲۲) لە کتیبە رکتى خەلاتە ئەکادىمىبەکان بەشدارى دا بوو کە کتیبى ھەوئەل خەلاتى وەرەنگرت و ئەمە بوو ئازارىکى زۆر ناخۆش بۆ شۆپنھاوەر، بەلەونىک کە بوو ھۆى ئەو دەى کە داوەرەکان بەر جنىودان بدات و بۆ کتیبى دوو دەم خەلات کرا - ئەو ئەم دوو کتیبەى لە سالى ۱۸۴۱ بۆلا کردبوو. لە سالى ۱۸۴۴ بە دەست تىبەردنىکى تازە، شاكارە کەى بۆلا کردەو کە

بریتی بوو له په نجا پاژ و پاشکوؤی تازه به قهد خودی کتیبه نسله که بوو. له سالی ۱۸۵۱، کومه لیکي پوخت و نهخت له وتاره کانی بلاو کردهوه که به شیک له م وتارانه خوین به قهد کتیبی لیکي بچووک ده بوون و ناوی نهم کومه له وتاره ی به بی زه وقییه کی زوره وه ناوی نا (فهره کان و زبا لابراه کان) (۲۳). شوینهاوهر نو سال دواتر کوچی دوايي کرد به بی نهمی ناوبانگه زوره که ی توؤقالییک له خه لک وه ریه که ی کم بکاته وه. گوزارشتی به ناوبانگییه که ی، تهنانهت له فرمانبه رانییک و دره گرت که خوئی به کاری گرتبوو هه تا گوئی هه لخن و بزانت ناخو خه لکان نه و دناسن، یان نا، نه گه رنا چون دهناسن و له باره ی نه و چون بیرده که نه وه. راستییه که ی تا نه و کاته زور که س ناوی نه ویان بیستبوو و هزرشانانی نه و کاته وه ک ریچارد فاگنر (۲۴) و توؤستوی (۲۵) له و سهرده مه دا له نیوان بلیمه ته نافه یله سووفان نه ویان زورتر له ههر هزرخانئ خوش دهویست. ستایشی راسته کیی فاگنر له شوینهاوهر و کارتیکه ریه گه وره که ی شوینهاوهر به سهر دیدگای فاگنر به ژیان، تهنانهت به روانگه ی نه و سه بارهت به ماهیه تی ئویتر بوویه تی، له چاوی هیچ که سیتک وه شیراوی نییه، به لام رهنگه زور که س نه زانن که توؤستوی له ۳۰ مانگی ثابی ۱۸۶۹ (واته نو سال دواي مه رگی شوینهاوهر) بو هاورپیکه ی ئافاناسی فیت (۲۶) ناواي نووسیوه:

ده زانی نه م هاوینهم چون تیپه راندوه؟ سهرمه سستییه کی ئیجگار زورم له خویندنی به ره مه کانی شوینهاوهر و زنجیره له زه تگه لیکي روحی که وه که نه و م تا کو ئیستا قهت درک نه کردهوه. هه موو کتیبه کانی نه و م کربوه و خویندوممه ته وه و له خویندنیان به رده و امم (هه لبه ته له خویندنی کتیبه کانی کانت) یش. راستییه که ی تا ئیستا هیچ خویندکاریک له دهرس و دهوره که ی هینده ی من له م هاوینه چیژم نه بینیوه. جا نازانم ناخوؤ رۆژیک دیت که بیروباوهرم بگوردری، یان نا «هه لبه ته باوهری توؤستوی دواتر تووشی ئالوگوری بوو»، به لام ئیستا نه رخنه یانم که شوینهاوهر گه وره ترین بلیمه تی هه موو چاخه کانه. ده توت که نه و شتگه لیکي له مه ر مه سه له فه لسه فییه کان نووسیوه. مه به ست له وه که شتگه لیکي نووسیوه چییه؟ نه و شته که نه و نووسیویه تی هه موو جیهانه که

ره نگدانه وه یه کی هه ره تیشکده ر و گه شی په یاد کردهوه، بو وهرگیترانی به ره مه کانی قوؤلم هه ل کردهوه. نه ی تو چی؟ ناته ویت نه م کاره بکه ی؟ دواي خویندنه وه ی کتیبه کانی نه و، ناتوانم تیبگم که چلون نه م هینده نه ناسیاو ماوه ته وه. رهنگه ته نیا روونکرده وه هه ر نه وه بیت که خوئی په یتا په یتا دوپاتی ده کرده وه: جیهان دارمال له گه و جه کانه.

نه م بیروبوچوونه تهنانهت له زیدهریویه که شیدا نمونه یه کی ئاشکرا له و کاریگه ریه که شوینهاوهر له سهر تا قمیکی سهرسور هینه ر له هونه رمه ندان نواندوه که که متاکورت هیچ خالی هاویه شی دیکه یان له گه ل یه کدیدا نه بووه، به لام هه رچه نده زوریش بگه رین، به ر له نووسینه کانی هه رته ی لاویتی نیتشه (۲۷)، له نیوان هزرشانان ئوگرییه کی له م جوهره به شوینهاوهر ده ست ناکه ویت، نه مه شتیکه که دواتر به دوور و درتییه کی زورتره وه له سهری ده دویم.

ده قه کانی شوینهاوهر زور نه ده بین، نه و وه ک رۆمانووسان له نه زمونه شه خسییه کانی، ئیلهام له ژیان و دره گری و له پال هه ندیک نمونه ی سه یروسه مه ره، وینه گه لیکي هه ره سانا و ئاسایی ده هیئتته گوری. زمانی نووسینه کانی به هیتر و پارا بوو و تا نه و راده یه که میتافیزیکه که ی ئیزنی پیده دا شتیه نووسینه که ی له زاراهه تایبه تییه فه لسه فییه کان به تال بوو. هه روه تر گه رانه وه کانی بو به ره مه فه لسه فی و نه ده بییه کانی رۆژتاوا و تا راده یه کیش رۆژه لات به رفراوان بوو و به راستی ده قه ریکي سهرسور هینه ری ده گرت وه.

زور ئاشکرایه شوینهاوهر، خاوه ن کولتوریکي فره هه نده و به رفراوان و بینه ریکي زبره ک بووه که لانی که م به بازار و ئیشتیرین لایه نه کانی ژبانی مرؤقی شوناس کردبووه وه و خه فه تبارترین لایه نه کانی نه م ژبانه ی، پتر به سووکایه تی و بیزاری تومار ده کرد تا کو به هاودلی و هاوده ردییه وه. هه لبه ت له نووسینه کانی شوینهاوهر خوئی و حه زیکي چه ند لایه نه تیشکی ده دا که زورتر لایه نه ئیگه تیقییه که ی به گوروتینه. که شخه و شه بیدا بونی نووسینه کانی نه و، ئیمه وه بییر ده قه گه لی ساموئیل جانسون (۲۸) ده خاته وه، هه رچه نده خالیکی هاویه شی دیکه یان له نیواندا نییه. له نووسینه کانی شوینهاوهر نه م خاله هه میشه تیشک ده دا که ژبان له دیدی نه وه وه

په ژاره دهر، بې کهلک و پوچه و له زوربه ی نمونه کاندای به راستی توقینه ره. سهره رای نه مه، به گورپوونی نووسینه کانی نهو، کارتیکه ربه کی دژبه ره له خوښانه وه دنوین: مرؤف وا ههست دهکا نه گهر که سیچ خوازباریبه کی به گورپوینی به ژیان نه بوايه، هینده خوئی نه ده خسته بهر زهخت و خویشی تازار نه ده دا، به لام تا راده په ک، ههر نه دژبه ربه له نیوان په یامیک که به رده وام دوویات ده بیته وه و شیوه ده پرینه که یه تی که به نووسینه کانی شوینهاوهر گروتینیکي نه وتو ده به خشیت و زورتر له روانگه ی ویژه وانیبه وه که شخه بیان دهکات تاکو فلهسه فی، لی له فلهسه فه دا، شیواز، ته نیا تا نه م راده په جی گرینگه یه تیبه که باسه که ته نیا فام بکریت. که واته خوینه ری به ره مه کانی شوینهاوهر له م خالدها تووشی سهرسورپماوی ده بیته که سهره رای باه ته سهره کی و گشتیبه که ی نووسینه کانی نهو که سرشتی خه مناکانه ی بوونه، خودی شوینهاوهر زور حهزی له ژیان بوو و به داخیکي قول و فره زوره وه له گهل ژیان مالئاوایی کرد. ههروه تر نیمه نابیت نه م پارادوکسه ناشکرایه بکه یه نه هوئی سهرزه نشت کردنی نهو: نهو که سانه که به که مورزوری، هه میسه و شیلگیرانه سرشتی په ژاره دهری به شیکي زور، یان په نگه هه موو ژیان یان فام کردوه، دوور نیبه ههر نه وانن که لانی که م وا بوی ده چن که توانستی درکی نه وه یان هه یه که له بهرچی ژیان هینده پروپوچ و بی باه خه و بز کردنه وهی نه م پروپوچیبه، چیمان له توانا ییدایه تا بیکه ین. هه روا که له دریزه ی نه م نووسینه دا ده بینین شوینهاوهر (بوژانی بوون) چاره سهرگه لیکي کارا و کارتیکه رانه ی بو مان په لکیش کردوه، به لام ده بی لیکي بده یه وه که نه مانه تا چ راده په ک ده توانن کارتیکه رانه و نوئ بن.

باگراوه ندی فلهسه فی

لهو دهسته به ندیبه ی هزرقانان که نایزایا بهرلین (۲۹) له کتیبه که ی (سه بارهت به تولستوی، ژیشک و رتوی) (۳۰) دهری خستوه، به بیی نه وه، رتوی (شته وردیله ی زور) ده زانیت و ژیشک ته نیا (په ک شتی گه وره ده زانی)، شوینهاوهر لیره دا نمونه ی بالاده ستیکي ژیشکه. نهو تاچه شته گه وره یه که نهو دهیزانی، سرشتی توقینه ر و دلته زینی (بوون) بوو، به گوتیره ی نه مه، نهو

رپگه په سنده که مرؤف دهبا به سهریدا بروات تا بتوانیت بهرگه ی بوون بگریت و دهره نجام لیتی دوور که ویت، هه لینگانی کرد. به م هوکاره، به گشتی نهویان بهر شیبینترین فلهسه سوفي روظاوا ناودیر کردوه. جی گومان نیبه که به شی ههره زوری فلهسه سوفان گه شبن بوون، واته لهو پروایه دا بوون که نه گهر نه م جیهانه په سندرترین جیهانه لواوه کان نه بیت، لانی که م نه ونده باشه که ده کری نه م دنیا به هه تا به ناخر چاک و شیوا بکری، هه لبت بهو مهرجه که شوین ههر نهو شته بکه وین که نه وان خستویانه سهر رپگه مان. یه کیک له سه برترین و خوشه ویستترین تایبه تمه ندیبه کانی شوینهاوهر هیز و دهسه لاتی نهو بو هه میسه داچله کان و تووره بوون له وه په که که سیچ بتوانیت نه م جوړه بوچونه ی هه بیت. نهو به رده وام له دهقه کانیدا پیچه وانه بوونی نه م باه ته ی خستوه ته روو، ههر نه مه یس که مرؤف ده توانی خوئی به سانایی رازی بکات که ژیان هه ژینی مانه وه و ژیان کردنی هه یه - سهره رای نه وه که هه موو هوکاره کان به پیچه وانه ی نه م شته یه - خوازه نامه یه کی دیکه دژی ژیان بهو چه شنه که له مرؤفدا ده بینریت، نیشامان ده دات. شوینهاوهر لهو باوهره دابوو که به شی ههره زوری مرؤفه کان نه فام و گه وچن، به م هوپه، جهختی نه وان بو شادبوون و سه رخوش مانه وه، به خو لکاندن به بیروبوچونه گه وچانه که یان جیکه ی عوزرمایه بهه رای شوینهاوهر، بی نابرووی فلهسه فه له وه دایه که زیره کترین خه لکان، ژیان یان بو درؤ کردنیکی ناشکرا زهوت کردوه که نه م درویانه چ شتیک نین مه گهر وتنه وه ی به ده بده به وکه بکه به ی ههر نهو بیروباوهره پوچه ی جه ماوهری عه وام. فلهسه سوفان، سهره رای هه موو هوکاره ناشکراکان، سیستم گه لیکي فلهسه فی به ربلاو و نالوزیان وه دی هیناوه هه تا نیشامان بدن که جیهان به راستی شتیکي به ته واده تی جیاواز له وه که دیاره و به راستی که کردوکوشی میتافیزیکیش ههر نه م شته بووه. نه فلاتون نمونه ته و اوکه ره که ی نه م باسه، هه رچند هوگریه به رایبه کانی شوینهاوهر به نه فلاتون بووه هوئی نه وه که له مه ر شیوه گهل و دوکتورینه تایبه تیبه کانی نه فلاتون ههره تاسانخوازتر و پشوو درپتر له وه بیت که دهبا بو بوايه.

نه فلاتون کاتخ له ناقاری خوئی پروانیسووی و دیسووی

شتیکی دلخۆشکەر و گرنوز بوونی نییه - به تاییهت
 ئه وهی جیهانیکی که ئیمه دهیناسین لیوانلیتو
 له گورانکاری، له ناوچویی و مردنه - جیهانیکی
 داهینابوو که له هه مووی ئه مانه جیابوو - جیهانیکی
 کامل و تهواو که له فورمه نه گۆره کان که ئه و به جیهانی
 راسته کی ناوی لی بردبوو و جیهانی ئیمه ی له دیدی
 میتافیزیکی و مۆزالییه وه جیهانیکی سست، لاواز و
 بی نرخ و تا راده کی زۆر، لاساییه کی خاپینهر «له و
 جیهانه» دهیزانی. به لگه گه لیک که ئه فلاتوون به
 یارمه تی ئه وانه بهم هه لئینجانه ریزه پره گه یشتوو به دهر
 له توانستیکی پرپوچه و به ئاشکرایه به ره مه می
 خه یالیکی بی سنوور و په تین که به دهر له واقع ته نیا
 خۆی به ده ست خه و و خولیاکانی سپاردوو.

له لایه کی تره وه فه یله سووفانیک وه ک (ئه رستۆ) (۳۱)
 و (هیوم) مان هه یه که بیرمه ندانیکی هه ره گه وه بوون و
 توانستی ئه وه بیان هه بووه تا له (هایدن، یان بوون) بنۆرن
 و چ شتیکی دلته زین و ناله یاری تیدا دیاری نه که ن. ئه م
 بیربارانه، به واقع خوازیه وه ناوازه ن، ئه گه رچی
 راستیه که ی ئه وان که متاکورت چاویان له هه موو شتیکی
 نووقاندوو - ئه گینا نه یانده توانی به و شیوه برشته داره
 شاد و به که یف میننه وه، که واته مرۆف ده بینیت که
 فه یله سووفان به گشتی، یان وه ک ئه فلاتوون له م جیهانه دا
 له ئازاردان و خۆیان جیهانیکی ده خو لقی تین که به پرای
 خۆیان زۆر بالاده سته، یان له ئازار و ئه شکه نه جده ناژین و
 زۆر گه وجانه رازی و که مته رخه من. هه لبه ت زۆریه ی
 هزرقانانی سه رده می نو، مه سیحی بوون، یان لانی که م
 پیسوه ندیه کی نزیکه بی ئابروویانه یان له گه ل
 مه سیحیه تدا هه بووه، بۆیه ده کری ئه وان به نوکه ره گوئ
 له مسسه کانی ئایینیکی بزاین - ئایینیکی خاوه ن
 داموده زگا که به رزه وه ندیه کی بالا بۆ پیشه روتن له
 په و پایه ی زانسگایی ده خاته بهر چاویانه وه.

شۆپنه اوه ره جیهانی فه لسه فه ی به گشتی به م چه شنه
 ده دی، له هیج باه تیکه وه، مه گین په ره پیدانی هه ره ئه م را
 و بۆچوونه، نیتشه موریدیکی بالاده سته تر له
 مامۆس تا که ی (واته شۆپنه اوه ره) نه بوو. به پرای من،
 ته لیشانه کردنی شۆپنه اوه ره له مه ر ژانی فه لسه فه و
 فه یله سووفان، به شیوه ی راشکاوانه له بنه ره ته وه
 دروسته. - لانی که م تا ئه م دواییانه که تا قمیکی زۆر له

هزرقانان خولیا به رزه کانی خۆیان فه رامۆش کردوو، به لام
 به گویره ی بیرو پرای شۆپنه اوه ره، ئه و کاته که کانت
 له پانتایی فه لسه فه دا وه دهر که وتوو، به و به ره مه
 گه وره یه ی، واته (په خنه ی ئه قلی په تی) (۳۲) که په نگه
 گه وره ترین به ره مه له میترووی فه لسه فه دا بیت، سه روینی
 فه لسه فه ی به ته وا وه تی گوژی. له روانگه ی
 شۆپنه اوه ره وه، به ره مه مه دواییه کانی کانت، به جوژیک
 هه لوه شانی خه مه ی نه ری یه کپارچه یی فیکری ئه و نیشان
 ده دن، به لام په خنه ی هه وه ل (کانت دوو په خنه ی دیکه ی
 دوو ئه وه نووسی) فه لسه فه ی له په وته دروسته که ی خۆی
 داناه و به م چه شنه ش ئیمکانی دانانی سیستمه
 فه لسه فه یه که ی خودی شۆپنه اوه ری وه دی هینا وه. ئه وه ی
 که کانت بریاربوو له یه که م په خنه که یدا ناراسته ی بکات
 و تا راده یه کی زۆریش له به ئه نجام گه یانندی سه رکه وتوو
 بوو، ئه مه بوو که پانتایی و بری ئه قلی مرۆف
 که وشه ندار بکات، ئه م بیره که ئه قلی، به بی چ
 یارمه تیه ک ده توانی به دواییه حه قیقه تی شته کان بکات
 «ئا به م به ره مه ی کانت» به گورو تینه وه لیک و لیکبه ر
 کرا، لی کانت نیشانی دا که ئه قلی ناچاره به رده وام له سه ر
 ئه و ماکه سه ره تاییه نه کاربکات که پیی ده دهریت و له
 کارکردنی له سه ر ئه م ماکه سه ره تاییه نه، زۆر پیویسته که
 فۆرمه ئیدراکیه کانی خۆی به سه ر ئه وانه دا داسه پیینیت.
 کانت ئه م بیرو بۆچوونه باوه ی ئه زموونخوازه کان که زه بن
 وه ک رووپه لیکه سپیه که واقعی حه قیقه تی خۆی
 له سه ر تو مارد ه کا، په تی کردوه «ئه م بیره ی خسته وه گر
 که» زه بن ته نیا له کاتیکدا ده توانیت له تیگه یشتنه کانی
 تی بکات که ئه وانه به په پره ی گوته زا کانی خۆی له قه له م
 بدات. به گویره ی بیرو پرای کانت، زه بن، شیوه
 گوماناییه کانی شوینکات و وینه به یه ک لکاوه
 سه به بییه کان و... تاد «به تیگه یشتنه کانی»
 ده به خشییت. ئیمه ده توانین له سرشتی تیگه یشتنه کانیان
 ئه رخه یان بین، چونکه ئه مه ئیمه ین که به ه و بنیاد نه ری
 ئه وانه شوناس کراوین، به لام قه ت توانستی ئه وه مان
 تیدا نییه تا حه قیقه تی (چشت له زاتی خۆیدا) بناسین،
 لی چشتگه ل بی سو به ناویژی شیوه ئیدراکیه کانی
 خۆمان تیده گه یین. ئیمه ته نیا له گه ل (دیارد ه کان)، واته
 رواله ته کان سه رقالین، ئه مه که راستیه جودا له تیرامانه
 به ناویژیوانه که ی ئیمه چییه و چلۆن ده توانین لیتی تی

بگهین، شتیکه که بیرکردنه وه له باره ی ئه و به ته و او وه تی پروپوچ و هه له یه، هه رچه نده ئه مه هه ر ئه و شته یه که فه یله سووفه پیتشوه کان به زوری له سه ری دواون.

ئه م به شه له فیرکاریه کانی کانت - که هه لبه ت هه ره ئالۆزتر و پانکراوه تر له وه یه که لیته دا باسی لی کرا، ستایشی هه مه جوهری شوینهاوه ری به شوینه وه بوو، به لام به هه ر رووی، فه یله سووفان به رده وام، هه م له که لکه له ی سرشتی جیهان و هه م له خولیای ئه مه دابوون که ئیمه ده بی چۆنچۆنی هه لسوکه وت بکه یین.

یه که م ره خه، به ده ست کیشه نه وه ی ره های زانستی هه قیقی به زانسته سروشتیه کان و به ره تکرده وه ی چه مکی ئیراده ی ئازاد که هه موو (دئه بیکان) به وه وه پتوه ندیداره، به رژه وه ندیه کی هه فه تبارانه ی له بو زانستی مۆرال به جی هیشته وه. خود، بنیادنه ری ره فتار و کردار و رۆنراوی غه در و تاوان، له یه که م ره خه دا، خو ی به دیارده یه ک وه ک هه ر شتیکی دی له تیگه یشته کانه ماندا ده ناسری، که واته خود، ناتوانیت ژێده ری ره فتاری مۆرالی بیت، ئه مه ئاکامیک نه بوو که کانت بتوانیت فامی بکات، که واته به لای ره خه ی ئه قلی کرده وه یانه (۳۳) رووی هینا که ره نگه (ستایشی ئه قلی کرده وه یانه) ناویکی شیواتر بو ئه و بیت، چونکه ئه و له م کتیه، هه ر شتی که له ره خه ی یه که مدا دا هینابوو و له سه ری سووربوو، تیکی دا. کانت «له م به ره مه دا» به پیدایه گی که زۆره وه ده لی که بو سه ره به ستی ناگیی مۆرالی، هه ر به قه د رزگاری نه ست و ئه قلی په تی، گرینگایه تی ته رخان بکریت، که واته (ئه قلی کرده وه یانه)، ئه و ناوه که خودی کانت به سرشته مۆرالییه که ی ئیمه ده دات، درهنگ وه خت، به لام به شکۆ و گه وره بیه وه دیته گۆری و به شوین ئه ویشدا ئیراده ی ئازاد سه ره له ئینیت که هه مووان به مه رجی یه که مینی کرده وه ی مۆرالی پیناسه ی ده که ن و هه رمانی روخی ئیمه شی به شوینه وه یه. لی، عه داله ت که له م جیهانه دا به رپوه ناچیت، ده بی له جیگه یه کی تر دا به رپوه بجیت، واته ده بی راستی و ناراستی، پاداشی خو یان وه رگرن. بو ئه رخیانی له وه ی که هه موو شتیکی به باشی و خو شیه وه به رپوه ده چیت و گیروگرفتییکی لی نابیته وه، خودا ده هیننه مه یدانه وه - که هه لبه ت ئه م خودایه، خودای زامنی یاسای مۆرالییه و نه ک دانه ره که ی. به م چه شنه

کانت پووچکردنه وه که ی هه لده وه شینیت و هه مدیس له ریزی فه یله سووفانیک دیته ژمار که جیهانگه لی دیکه یان بو قه ره بووی که موکووری ئه م جیهانه ده خولقیین. ئه و به راستیی به م کاره، سووکییه کی زۆر له لایه ن شوینهاوه ر به نسیمی خو ی ده کا. ره خه ی یه که م سه رکه وتوانه تر له وه بوو که جیگه یه ک بو قبوولکردنی ره خه ی دووه م دابین بکات. هه لبه ت شوینهاوه ر مافی بوو، به لام خودی ئه ویش له م با به ته وه وه رچه رخانه گه لیتی بوو.

جیهان وه ک خوایشت و ویناکردن

ناوی به ره مه سه ره کییه که ی شوینهاوه ر هه لته تینه ره، به لام وا نیشان ده دات که جیهان هه ردووی ئه مانه یه، که چی روانگه راسته کییه که ی ئه مه یه که جیهان خوایشته و ته نیا به رواله ت وه ک ویناکردن دیته به رچاو. رسته ده سپیته ره که ی کتیب، دوا پیتشگوتار ئه مه یه: (جیهان ئه ندیشه ی منه.) شوینهاوه ر له دوو پاژی سه ره تای چاپی یه که مدا که به زۆری دووپاتکرده وه ی نه زۆر دلخۆشکه ری باشتترین وته کانی کانت له شیوازتیکی تازه دایه، په ره به م را رچاله کینه ره ده دات. مه به ستی ئه و له م رایه ئه مه نییه که هه یج شتیکی به ر له و و روانگه ی ئه و له جیهان بوونی نییه. ئه م جوهره مانایه هاومانای خود ته وه رییه که شوینهاوه ر ده لی هه یج قسه و ئیرادیکی له سه ر نییه، به لام به وه با وه رمه نده که راسته کییه کانی ئه م قوتابخانه یه ده ره نجام ده بی له شه ماعیه (شپته خانه) جیگه یان بکه نه وه. مه به ستی ئه و هه ر ئه و شته یه که کانت، به خو پاریزییه کی زۆرتره وه، له به شی سه مانندی ره خه ی یه که مدا هیناویه تی و پیتشتریش به وردی باسی لی کرا. له م روانگانه ئاوا به م ئامانجه ده گه یین که له روانگه ی توانایی ئه قلی و درکی مرۆف، هه روا که (کانت) یش وتبووی، جیهان ته نیا له شیوازه رواله تی و ئاشکراکه یدا شیواوی فامکردنه، به لام کانت گه وجانه تایبه ته ندیه کی دیکه ی له یادکردووه و ئه وه یش (خوایشت) ه. شوینهاوه ر ده یه وی بلیت ئه گه ر خو مان به هۆکاریکی بخواز شوناس بکه یین، به سه ر سرشتی راسته کی خو مان که تیکۆشانه و به رزتر له هه موو هه وله کان، بو ژیان و مانه وه ناگادار ده بین. ئه م راستیه بناعیه یه له مه ر تاکه و ئه و ئیمکانه مان پیده دات که تاک به سرشته راسته کییه که ی بوونی خو ی و له واقیعه دا،

به سهر ته وای جیهان ئاگادار و زال بیت. شوپنهاور، به پیچه وانه ی تا قمیکی زور له فه یله سووفان، گرینگترین شت له مهر خود، به مه نازانیت که خود وەرگری به خشینه کانی جیهانی دهره کییه و ئەم به خشینانه به چه شتیکی پیوست له گه ل شیوه زاتی و دهروو نییه کانی ناسین خردده کاته وه، به لکو خود له به کهم ههنگاو وەک شتیکی ده زانیت که جیهان فام ده کات هه تا بتوانیت کاریگری خوی به سهریدا بقه بلتیت، بیگوریت و ئەو بکات به خزمه تکاری مه یل و خولیا شه خسییه کانی خودی خوی. رینی دیکارت (۳۴) له به کهم ههنگاودا، خود به (شتیکی بیرمه ند) له قه لهم ددا و ئەزموونخوازه کان ئەوه یان به وەرگری پاسیقی به خشینه کان شوناس ده کرد که ده یانویست زهین له جه وه هری سروشت به ئاگابیننه وه، که چی شوپنهاور گرینگیه تی به م راستییه ددا که مرؤف هه رشتیک له فورم و بارودخیکی تایبته ده ویت و په سه ندی ده کا و زورترین هبزه که ی بو ئەمه زهوت ده کا «که هه ر شتیکی به شیوه په سه ند و شیواه که ی خوی دهریتیت»، نه ک خه رچی ناسینی بکات.

له روانگی شوپنهاوره ریش، وەک هه ر بیرمه ندیکی دی، ئامانجی فه لسه فه، گه یشتن به ناسینی سرشتی راسته کی شته کانه، به لام فه یله سووفه پیشووه کان به هوی بی دیقه تی و ناپار تیزییه وه که وتیوونه نیو ئەم ته نگزه که له خوایشتی ناسین به م ئاکامه ده گه یشتن که خویان له بنه ره ته وه شوناسناس له قه لهم بدهن، که چی شوپنهاور له خوایشتی ناسین، ئەمه ی ده ست ده که ویت که خوی له بنه ره ته وه به داخواریکار بزانیته. ئەگه ره کو ماف به و بیت، ده سه که وته که واده بیت که ئەو ده زانیت له بنه ره ته وه چییه، به لام له ناسینی خوی، وەک شتیکی داخواریکار، ئەو له ریچکه ی ویستن و خوایشکردن به ناسین ده گات، نه ک له ریگه ی ئەقل و ئاوه ز، یان ویناکردن که خودی ئەمانه فورمه شیواه کانی ناسین. ئەم خاله پیوستی به شرؤقه و په ره پیدانه، چونکه خالیکی هه ره تازه له میژووی فه لسه فه دایه.

خوایش که متاکورت له نیوان فه یله سووفان به هیمانه یه کی ویرانکه ره دهاته ژمار، لی له روانگی تا قمیکی زور له وانه (به تایبته ئەفلاتوون که نموونه یه کی سهر و دیاریکار له م بواره دایه)، خوایش به چه شتیکی

مه ترسیدار، ناماقوول و قرنیسه و ئیمه به جیگه به ک ده گه یه نیت که رهنگه تاسه ی گه یشتنمان به وئ هه بی، به لام نابج ههنگاوی بو بنین و ئەگه زوریش چاوپوشی لی بکه ین، ده بی بلتین چ شتیکی به زانستی ئیمه له جیهان، یان ته نانه ت له خومان زیاد ناکات. له روانگی شوپنهاوره وه، ئیمه نه ک ته نیا خومان وەک داخواریکار شوناس ده که ین، به لکو خومان له ریچکه ی ویستن ده ناسینه وه - ویستن هه م که ره سه ته و هه م بابه تی خودی ناسینه، ئەگه رچی ئەم خاله نوئ و سه رسوریهینه ره هیشتا له به ستینی بابه ته درک کراوه کاندایه. ههنگاوه دواییه که ی شوپنهاور هه ره بویرانه یه: جیهان-هه مووی (خوایشته) و هۆکاریک بو دابه شکردنی (خوایشته) به به شه دهره نجام جیا نه کراوه کان نییه. ئەو شته که ئەو به ئەسل و بنه مای تاکبوون ناودیری ده کا، دیارده یی، واته پیوه ندیان به رواله ته نه ک واقیع، که واته تا ئەو جیگه یه ی که ئیمه خومان وەک خوایشته تاکیهه کان ده ناسین، خومان هه ر به و چه شنه ده نوزین که پاشماوه ی جیهان ده بینین. ئیمه ته نیا ئەو کاته که خومان له م سووچه وه نه بینین و ئەو (خوایشته) ه تاکه له نیوان خوایشته تاکیهه کانی خومان درک بکه ین، توانستی ئەوه مان ده بیت هه تا خومان هه ر به و شیوه که به راستی واین بنورین، واته به شیوه ی شتیکی که زیتتر له خویشاندانه کانی ئەو تا قانه (خوایشته) نییه، که واته ئەو واقیعه بناغه ییه که کانت و ابوی چووبوو که نه ناسیاوه و ئەوی به (تویزه له زاتی خوی) ناودیر کردبوو، شتیکیه که ئیمه له لایه که وه زیتتر له هه ر شتیکی تر راسته وخو ده یناسین، هه رچه نده له سووچیکی دیکه وه، تا ئەو راده یه که خومان به بوونه وهرانیکی جیاکراو شوناس ده که ین، پیوستمانه که خومان له نیوان ویستنی سرشتی جیا نه کراوه ی (خوایشته) ی تاکه وه درک بکه ین. لیره وه دیاره شوپنهاور ههنگاویکی براوه و نه گوری به لای سیستمیکی میتافیزیکی هه لگرتوو که به قه د سیستمه میتافیزیکییه کانی دیکه ی فه یله سووفان له روانگی ئاساییه که ی جه ماوه ری عه وام به جیهان زور دووره.

یه کتیک له و شتانه که ئەو له م بابه ته وه هینده لوغزبانه ده یه نیتته ئاراوه، ئەمه یه که شیوه ی ئاراسته کردنی فه لسه فه که ی له زور بابه ته و به و شته ی که زور سروشتی چاوه ری ده کربت، جیاوازه. ئەو ئاویتته یه ک

له به لگه هینانه ئه بیستراکتییبه کان (انتزاعی) به لگه
 ئه زمونییه کان و قسه کورت و چروپره (توفوریزم)
 سهیره کان دههینیتته گورپی که ئاویتته یه کی به تین و گور
 ده خولقیتیت، به لام ئه م کیشه یه ده په خسینیت که مرۆف
 سهری لی ده شپوتیت که به چۆن پیوه ریک ری و رهوشی
 کاره که ی بنرخینیت. له به رهه مگه لی هه موو
 فه یله سووفاندا، نیسه به تی به لگه راسته کان به پیتی گرمانه
 دروسته کان هه تا راده یه کی خه فه تبارانه که مه. له مه ر
 شوپنه اوه ره وه له زۆریه ی با به ته کان به ته واوه تی دیار نییه
 که ئاخو ئه و ده یه ویت ری و رهوشتی کاره که ی هه روا
 بنرخیت که بۆ وینه رهوشی کاری ئه رستۆ، یان هیوم
 ده نرخیت، یان نا؟ رهنگه ئه مه یه کیتیک له هۆکاره کان بیت
 که نافه یله سووفانیتیک که له روانگه ی شوپنه اوه ر
 به جیهان، ئیلهام و هه رده گرن، دلگرت لیتی ده روان هه تا
 فه یله سووفه پرۆفشناله کان. به هه ر رووی، شوپنه اوه ر دوا
 پیلان دارشتتی ئه م بانگه شه سه ره کییه که ته نیا یه ک
 (خوایشت) بوونی هه یه و ئه م (خوایشته) هه موو
 شتیکه، (هه لبه ته به پیداگریه ک که له شوینی خویدا
 لیتی ده دوتین) به ره و پیتشه وه ده روات و (خوایشت)
 له دیدی ئاکارییه وه له خانه ی خراپه پیتاسه ده کات. ئه م
 بانگه شه سه رسوپهینهر و ته وه ریبه به م شپوه یه بۆمان
 مسۆگه ره ده بیت: مرۆف عه ودالی شتیکه، لی له و
 بارودوخه که تیبدا یه نارازیبه و به ناخۆش، ناؤمبیدکه ر،
 یان (ئه مه بۆ خودی شوپنه اوه ره هه ره گرینگه) خه مهینهر
 ته ماشای ده کات. ئه گه ره که سیک به ته واوی رازی بیت،
 ئیدی خوایشت و ئاره زوویه کی نییه (ئه م شته راشکاوانه
 هه له ویتزه ره، لی زۆر ئه قلانه یه که مرۆف بیه ویت هه موو
 شتیکه هه روا که هه یه به رده وام بیت)، به لام ئه گه ره کو
 به باشیه وه ئاور له خویمان بدهینه وه، بۆمان ده رده که ویت
 که له بنه رته وه بوونه وه رانیکی خوازبارخوازین،
 به واتایه کی دیکه وه، هه ره له بنه رته وه بوونه وه رانیکی
 نارازین، ئه مه پیتاسه ی ئیمه یه، که واته ژیان له بن و
 بنچینه وه خه فه تباره و له به ره ئه وه که ژان و دهر د خۆی
 خراپه یه، که واته ژیانیش خراپه. له م پارچه ده قه ی ژیره وه
 که هه ره شوپنه اوه ریبه «له جیهان هه ره وه ک خوایشت و
 ویتا کردن» شوپنه اوه ره ده نووسیت:

له سرشتی ره سه ن و بچ مەرجداری خوایشت، ده کری
 به سانایی به م ئه نجامه بگه ین که مرۆف بانتر له هه ر

شتیک، ئه و ژیانیه ی خویش ده ویت که دارمال له ئاتاجی،
 قوربه سه ری، زه حمه ت، رهنج، په شوکاوی و هه روه تر
 لیوانلیو له دلته نگیه - ژیانیتیک که ئه گه ره به چاوی
 پرووت (روالته تی) و بچ قین لیتی رامسینین و لیک
 بدریته وه، مرۆف له رووی زه رووره وه ده بی رقی لیتی بیت.
 هه روه تر ده کری به م ئامانجه گه یشت که مرۆف بانتر له هه ر
 شتیکه له کۆتایی پیهاتنی ئه م ژیانه ده تۆقیت، لی به هه ر
 رووی بۆ ئه و بوون تاقانه ترین شتی پرشتدار و نه گۆره.
 له رووی ئه م شته وه یه که پتر ده بینین بوونه وه ریک
 کز که له لا، خواروخیت به یۆنه ی کۆنه سالییه وه، ئاتاج و
 نه خویش، له قوولایی دلپیه وه یارمه تی ده ویت هه تا
 ژیانه که ی درپژتر بیت - ژیانیتیک که وه ک چاوه روان
 ده کریت، ئه گه ره داوه ریک ئۆبژیکتیفی و بچ قین وه ک
 هۆکاریکی چاره نووس ساز بوایه، ده با ئه نجامه که ی خویش و
 له بار بیت، که واته به جیکه ی ئه م «داوه ریبه ئۆبژیکتیف و
 بچ قینه» خوایشتیک کۆر جیتی گرتوه که به شپوه ی هز
 له ژیان، ئه شق به ژیان، و هیتی ژیان خۆی ده رده خات،
 واته هه ره ئه و شته که ده بیته هۆی گه شه سه ندنی گژوگیا.
 ده کری ئه م هیتزه زه روور و سه ره کییه به گوربسیک
 بشوبهینین که به لاسه رووی شانۆی بوو که شووشه یی
 جیهانی مرۆفه کان کیشراوه و بوو که شووشه کان به په ته
 نادیاره کانه وه لیتی به روونه ته وه، که چی واده رده که ویت که
 ته نیا به روالته قاجیان له سه ره عه رز (بایه خی
 ئۆبژیکتیفی ژیان) قایمه. . و ئه و شته ی که له مه ر پچ
 چه قینی بۆ درپژدهانی ژیان راسته، له مه ر په رفتار و
 وه ریکه وتن له ژیانیش راست ده نویتیت. کاروکرده وه و
 جموجوول شتیکی نییه که به سه ره سستی ته لنینشان
 کرابیت، به لکو هه ره که سیک له راستیدا پیتی خویشه
 پشوویداته وه، به لام شه للاقه کانی ئاتاجی و دلته نگه
 هه موو مرۆفه کانی له جموجوولتیکی به رفراوانه وه
 راده گرتیت، که واته له سه ره ته ویتلی هه ره که س و هه موو
 که سه کان نیشانی بچ ده رتانی و ناچاری مۆر کراوه، لی
 هه ره که س له بنه رته وه ته مه به له و خوازیاری حه وانه وه یه،
 به لام به هه ر رووی ده بی پرواته پیتشه وه و به ویستان مل
 نه دات، ده کری بوتری که ئه م که سه وه ک ئه سپیره که ی،
 زه ویه که ناکه ویتته سه ره خۆر، ته نیا به م هۆیه که ئه و
 هیتزه که ئه م ئه سپیره ده خوینیتته وه، ناهیتلی ئه م شته
 روویدات.

ئەگەر نەكرىت كە بەم جوۆرە دەقە بايەخىكى بەلگەى بدرىت، بەهەر رووى ناكىرىت ئەم دەقە بە پروپوچ رىتسىيەكى تەواو بزانىن. لەم تىكسىستەدا باهەتى رازىكەرانه زۆرە، تەنانەت ئەگەرەكو ئەندىشە باسكراوئەكەى ئەم دەقەمان قىبوول نەبىت.

گرىنگرىن گومانەكان لەمەر سىستەمە فەلسەفەى شۆپنهاوەر

گرىمان كەسىك بەگوئىرى و تەكانى شۆپنهاوەر باوهرى هيتابىت كە بەراستى بەر لە ئارىنچىك چ شتىكى دى نىيە كە لەزەربايەكى كىماوى كە ناوى (بوون)ە، هەلقولاو، (ئەم خوازە لە منە نەك لەو) و ژيانىش سەرلەبەر هەر بەو خوڤناكىيەى كە ئەو بانگەشەى دەكا، بەلام بەم حالەيشەو ئەخو دروستە ئىمە بلتەين شۆپنهاوەر رەشبينە. ئەگەر مەبەست لەرەشبين كەسىك بىت كە لەو باوهرەدايە هەموو شتىك لەم نالەبارترىن قەلەمپوكان بە نالەبارترىن چەشنە؟ «لە رەتكردنى رەشبينى شۆپنهاوەر بەم مانايە» هۆكارەكەى ئىمە تەنبا ئەمە نىيە كە بلتەين مرۆڤ پىتى خوڤشە لەگەل كەسايەتى ئىدگار (۳۵) لە (شالىرى) شەكسىپەر هاوئەنگ بىت و بلتەيت: (تا كاتىك كە دەتوانىن بلتەين " ئەمە ئەوپەرى قوربەسەرىيە"، هيتشتا بەوپەرى قوربەسەرى نەگەيشتووين). هۆكارە سەرەكىيەكەى ئىمە ئەمەى كە تا كاتىك كە دەكرى ژيان لەگوتەزاي خراپە بزانىن، واتە بىخەينە بەر داوهرى مۆرالىيەو هيتشتا باروودوخ بەو خراپىيەى ئەو ژيانە نىيە كە هەر نەكرى لەبنەرەتەو بىخەينە ناو گوتەزاي مۆرالى و لەم دىدەوەر پارژەى بكەين، لى تەنبا هەر ئەم راستىيە كە ئىمە دەتوانىن لەبەستىنى پىلاننىكى ئاكارى رەفتار بكەين كە بە (بوون)، هەرچەندە رەشيش، پىوئەندىدارە، بەم مانايە كە دەتوانىن دژى ئەو هيش وىنا بكەين، دووبەرەكى دىكە و شىاوتر لەشپوئەكانى ژيان وىنا بكەين، تەنانەت رىگەگەلى دەربازبوون، ئەگەر بەر لەراستىدا هەر نەبىت، لانى كەم لەخەبالدا وىنا بكەين.

ئەگەرەكو كەسىك بىسەلمىنەت، هەروا كە شۆپنهاوەر بەراستى وا دەكات كە دەكرى رەفتارگەلىك بگرىنەئەستۆ تا ژيان بەم چەشنە تەواو بەرگەنەگر نەبىت كە شۆپنهاوەر پەيتا پەيتا بەئىمە دەلەت كە وايە، ئىنجا

دەكرى لەجىهانىكى هەرە خراپتر بىر بكەينەو. «لەو جىهانە هەرە خراپترەدا» پىشبينى دەكرىت، كەواتە رەفتار، ئەستەم، يان لانى كەم ناپىوبست دەبىت. هەر پىلاننىك هەلەوئەشپت و وەسفى شۆپنهاوەر بەر لە زەت كە تەنبا داپرانى تاوئەكى رەنجە، ئىدى بى مانادەبىت، چونكە رەنج تەنانەت بەشپوئەى تاوئەكيش تەواو نابىت، ئەمە دياردەپەكى ئاسايە كە بەزۆرى، خەلكى ئەو كاتە كە شتىك هەيە لەگەلەيدا ناكۆكى نىشان بەدەن، يان لەگەلى بىكەنە شەر و قەر، بەختەوهرترن تا كاتىك كە ناچارەكى بەدووى ئامانجەكانى خوئاندا. بەراستى شۆپنهاوەر وىنايەك بو ئىمە دەخولقەيتەت كە لەوئەدا هيندە شتى زۆر بو شەر و دژبەرى كردن لەبەرچاومانە كە بەراستى هەست دەكەين شەر و قەر و هەولەكانمان بى بايەخە، بەلام بەر لەم راستىيە كە شۆپنهاوەر جەختە جووراو جوورەكان وەك پىشنىارىك دەخاتە بەرچاوى ئىمە كە بايەخى لىكۆلەينەوئەى جددى هەيە و بى ئەوئەى بىهويت، ئىمە بە وەسفى هەرە روونەكەى لە مەترسىيەكانى ژيان هەلەخىرتىت، كارىلىكى پىوبست بگرىنە ئەستۆو تا دلەنگى ئەم ژيانە لەخۆمان دووربكەينەو، يان ژان و رەنج كەم بكەينەو.

بە واتايەكى كەمتازۆر جىواز، شۆپنهاوەر پەيتا پەيتا لەمەر (بى بايەخى بوون و ژيان) و تارىبىتى دەكات، بەلام وئنى ئەمە كە شتىك بى بايەخە، دوو مانا دەتوانى لەخۆو بەكرىت: يەكەم ئەو كە ئەو شتە بەراستى بى بايەخە، دووهمىش ئەو كە ئەو شتە لەبارى بايەخىيەو هەرە نىگەتقىيە. بەبى چ گوماننىك، مەبەستى شۆپنهاوەر «لەبى بايەخ بوونى ژيان و جىهان» خالى دووهمە و راشكاوانە بەم هۆبە وا دەلەت، لى وا بىرەكەتەو كە ئەم شتە رەشترىن وەسفى لوو لەجىهان دەبىت، بەلام لە وەلامى ئەم پرسىيارەدا كە (لە كۆبى ئەم جىهانە دەكرى بايەخى بدۆزىنەو؟) شۆپنهاوەر وەلامىكى هەمەلايەنەى پىيە: (لە هەموو كوئىدا و ئەمە خوئى توؤقەنەرە)، كەواتە ئەو هيتشتا، هەروا كە (نىتەشە) يش بە زىرەكى ئاراستەى دەكات، شۆپنهاوەر دىلى ئەم ئامانجە دابونەرەتقىيەى فەلسەفەى تە مانايەكى فەلسەفى بە بوون بىخىت، كەواتە نىتەشە مافى خوئى بوو بەم بانگەشەى بەشتى ئەستوور بىت كە يەكەمىن فەيلەسووفى تراچىكە،

یه کهم کهس که توانستی ئەوێ هه‌بوو به‌مانای پر به‌پێستی وشه، چ مانایه‌کی ئاکاری له‌ بوون په‌یدا نه‌کات و ته‌ماشای بکات که چون رێگه‌یه‌کی تازه‌ی له‌ به‌رچاو گرتوه. شۆپنه‌اوهر سه‌ره‌رای دژایه‌تی له‌ گه‌ل (بوون)، ئەم توانسته‌ی هه‌یه‌ پیلانیکی له‌ بایه‌خه‌ پۆزه‌تیقییه‌کان بێنێته‌گۆڕی، لێ رێگه‌ به‌ کاربێتیک ده‌دات که بایه‌خه‌ نیگه‌تیقییه‌که‌ی جیهان په‌ت ده‌که‌نوه.

عه‌یب و ئیرادیکی سه‌ره‌تایی روونتر که گوزارشت له‌م په‌شینییه‌ ره‌ه‌ایه‌ که خراوته‌ پال شۆپنه‌اوهره‌وه ده‌کا، پێوه‌ندیار به‌راژه‌ی ئەو له‌مه‌ر پێوه‌ندی له‌زه‌ت و ژانه. یه‌کێک له‌ گه‌نده‌لییه‌کانی فه‌لسه‌فه‌ی سه‌ده‌گه‌لی ناوه‌ندی، هه‌وله‌ درێژخایه‌نه‌که‌ی بۆ دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ریک له‌ بۆ مه‌سه‌له‌ی له‌زه‌ت و خراپه‌ به‌م چه‌شنه‌بوو که پشتی به‌م بانگه‌شه‌یه‌ ئەستوره‌ که ژان و خراپه‌ ته‌نیا له‌ نه‌بوونی له‌زه‌ت و باشیدا دینه‌ئاره‌وه. چ شتیکی له‌ شۆپنه‌اوهره‌دا به‌قه‌د تووره‌بوون و رقی له‌ سووککردنی ئەم هه‌مووه‌ هه‌مانه‌ خه‌ماوه‌ره‌ له‌ ژبان جیگه‌ی ستایش و پێداهه‌لگوتن نییه‌. ئەم بانگه‌شه‌یه‌ که له‌زه‌ت ته‌نیا نه‌بوون و داپرائی تاوه‌کی ئیش و ره‌نجه‌، له‌ روانگه‌ی ئاکارییه‌وه‌ به‌قه‌د بیره‌وکه‌ی نه‌بوونی خراپه‌ ناخۆش نییه‌ و سه‌ره‌رای ئەمه‌، له‌ویش ناماقولانه‌تر نییه‌. یه‌که‌م کیشه «له‌پاکانه‌کردنی ئەم بانه‌ته» ئەمه‌یه‌ که ده‌بێ بزاین له‌ به‌رچی که‌سێک که له‌ ژیر گوشاری نیاز بۆ دۆزینه‌وه‌ی پاکانه‌یه‌کی که‌لامی و ئایینی نه‌بووه، ئەم قسه‌ قۆره‌ی وتوه‌وه. بۆ گه‌یشتن به‌ناخی ئەم بابه‌ته‌دا، پێویسته‌ هه‌میسان ئاور له‌ بیروبووچوونی شۆپنه‌اوهر له‌مه‌ر سرشتی له‌زه‌ت و خراپه‌ت بده‌ینه‌وه‌وه. له‌یه‌که‌م په‌له‌دا، ده‌بێ له‌م شته‌ رامپین که ئەو له‌نیوان نه‌بوونی نیاز، که‌مایه‌سی و خراپه‌ت جیاوازی دانانیت: له‌ روانگه‌ی ئەوه‌وه، نه‌بوونی، تاقانه‌ترین وشه‌ی پێویسته‌. خراپه‌ت کردن بۆ شتیکی، به‌واتای هه‌ستی نه‌بوونی ئەو شته‌ تارا‌ده‌یه‌کی ئێشده‌ره‌ و به‌جی هه‌ینانی خراپه‌ت، ته‌نیا چاره‌سه‌رکردنی ئەو نه‌بوونییه‌یه‌. جارێکی دی له‌ به‌رانبه‌ر سه‌رخۆش بوونی نه‌گونجای تاقمیتیکێ زۆر له‌ فه‌یله‌سووفان، ته‌نانه‌ت ئەوانه‌ی که بۆ خزمه‌ت به‌ کلێسا خۆیان قوربانی نه‌کرد، مرۆف پێداگری

شۆپنه‌اوهر له‌سه‌ر نیازی زاتی ئێمه‌ له‌ چاره‌نووسمان به‌ ده‌رفه‌ت ده‌ژمیهریت (له‌بیرتان بێت کاتیک ده‌لێین "فه‌یله‌سووفان" به‌رده‌وام مه‌به‌ستم فه‌یله‌سووفه‌ پۆژئاواوییه‌کانه‌، مه‌گین ئەوه‌ی که پێچه‌وانه‌که‌ی راست بکه‌مه‌وه. روونکردنه‌وه‌ی فه‌یله‌سووفه‌ پۆژئه‌لا‌تییه‌کان له‌مه‌ر چه‌رمه‌سه‌ری و قوربه‌سه‌ری، هه‌رچه‌ندیش سه‌یروسه‌مه‌ره‌ بێت، ناشیت سووکی بژمیهرین. شۆپنه‌اوهر یه‌که‌م بیره‌ندی پۆژئاواوی بووه‌ که ئاورێ له‌م شته‌ داوه‌ته‌وه‌)، به‌لام ئاخۆ پێویست بوو که ئەو هه‌یتده‌ خۆنۆتانه‌ بۆ راکێشانی هاودلی، خۆی بخاته‌نیو ئەو هه‌لوێسته‌ زێده‌رۆییه‌؟

به‌ رواله‌ت شۆپنه‌اوهر و ابیره‌که‌تاه‌وه‌ که له‌دوو وشه‌ی "له‌زه‌ت" و "ژان"، ده‌بێ یه‌کێک له‌مانه‌ کارکردی حه‌قیقی هه‌بێت و ئەوی تر ته‌نیا وه‌ک رۆلی به‌رانبه‌ری ئەو خۆی به‌رجه‌سته‌ بکاته‌وه‌. وه‌ک جاری جارن، ئەو شته‌ی که ئەو ئاراسته‌ی ده‌کا، ئاوێته‌یه‌کی هه‌مه‌جۆره‌ له‌ تێرامانه‌ ئەقلی و ئەزموونییه‌کان و بێ گومان له‌م نیوانه‌دا به‌ئاکامیش ده‌گات. ده‌کرێ خراپه‌تکردن بۆ شتیکی به‌شێوه‌ی هه‌ستی نه‌بوونی ئەو شته‌ دیاری بکه‌ین، ئەگه‌رچی ئەم وه‌سفه‌ خه‌له‌تینه‌ره‌. خراپه‌سته‌ سه‌ره‌کییه‌کانی ئێمه‌ که زیتەر له‌ هه‌موو شتیکی ریشه‌وره‌گه‌زی بیه‌وژێکیان هه‌یه‌، له‌حاله‌تیکی خۆرسکترا به‌شێوه‌ی نیاز وه‌سف ده‌کرین و رازی نه‌بوونی ئەم خراپه‌تانه‌ له‌ماوه‌یه‌کی کورتدا ره‌نج و ژانی لێ ده‌بێته‌وه‌، که‌واته‌ ده‌کرێ بلێین رازی بوونیان، چ شتیکی به‌ر له‌کو‌تایی هاتن به‌حاله‌تیکی ناخۆش نییه‌. ئیستا ئەوه‌ی که شایانی پرسه‌، ئەمه‌یه‌ که ئاخۆ، بۆ وینه‌، ره‌حه‌ت بوون، ته‌نیا چاره‌سه‌رکردنی کتویری نابه‌کامی به‌ ئیش و ده‌ردی جنسییه‌؟ هه‌رچه‌ند ره‌نگه‌ ره‌حه‌ت بوون، سه‌ره‌رای له‌زه‌تیکێ به‌رفراوان، ئەم تابه‌تمه‌ندییه‌شی بێت. له‌ روانگه‌ی شۆپنه‌اوهره‌وه‌ روون نییه‌ که رازه‌ی (له‌زه‌ت بردنی هه‌ره‌زۆر) کارکردیکێ هه‌بێت، به‌لام هه‌رئه‌وه‌نده‌ که ئەم رازه‌یه‌ راشکاوانه‌ ده‌توانیت کارکردیکێ بێت و کارکردیشی هه‌یه‌ «له‌بۆ په‌تکردنه‌وه‌ی روانگه‌ی شۆپنه‌اوهر» به‌سه‌نده‌یه‌.

- مؤسیقاژہنی نللمانی.
- ۲۵- Leo Tolstoy (1828-1910)، نووسہری پدراویژہکان: پرووسی.
- 26- Afanasy Fet
- ۲۷- Friedrich Nietzsche (1844-1900)، فدیله سووفی نللمانی.
- ۲۸- Samuel Johnson (1709-1784)، ویژہناس و رخنہ کاری نینگلیزی.
- ۲۹- Isaiah Berlin (1909-1997)، میٹروونووسی ہزرہکان و فدیله سووفی نینگلیزی بہرہ چہ لہک روس.
- 30- The Hedgehog and the Fox
- ۳۱- Aristotle (۳۲۲-۳۸۴ پ.ز.)، فدیله سووفی یونانی.
- 32- The Critique of Pure Reason
- 33- The Critique of Practical Reason
- ۳۴- Rene Descartes (1596-1650)، زاناس و فدیله سووفی فہرہ نسی.
- ۳۵- Edgar، کوپی میر گلاستہر لہ شانوی شالیبر کہ کوپتکی بی فیل و ناکارباشہ، بہ لام باوکی، نہو لہ خوی دہ تارتینیت، بہم حالہیش نیدگار بہہمرو نہو کلتولیانہ کہ لہ باوکی چیشٹوویہ تی، تہنیا کہ سیکہ کہ لہ کوتایی تہمہنی باوکی، نہو کاتہ کہ کوپر و بارکہ وتوو بووہ، بہہانای ہاتووہ.
- 36- King Lear
- 1- Arthur Schopenhauer
- 2- Danzig
- 3- Gdansk
- ۴- Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)، شاعیر و نووسہری نللمانی.
- ۵- Isaac Newton (1642-1727)، زانای بریتانیایی.
- 6- Gotha
- 7- Weimar
- 8- Gottingen
- ۹- Plato (۴۲۷-۳۴۷ پ.ز.)، فدیله سووفی یونانی.
- ۱۰- Immanuel Kant (1724-1804)، فدیله سووفی نللمانی.
- ۱۱- Johann Gottlieb Fichte (1762-1814)، فدیله سووفی نللمانی.
- ۱۲- Friedrich Schleiermacher (1768-1834)، خواہرستی پروتستان و فدیله سووفی نللمانی.
- 13- Uber die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde (On the Fourfold Root of the Principle of Sufficient Reason, 1813)
- 14- Jena
- 15- Dresden
- 16- Die welt als wille und Vorstellung (the World as Will and Representation)
- ۱۷- David Hume (1711-1776)، فدیله سووفی سکوتلہندی.
- 18- A Treatise of Human Nature
- ۱۹- G.W.F. Hegel (1770-1831)، فدیله سووفی نللمانی.
- 20- Times
- 21- Die Beiden Grund Probleme der Ethik (On the Basis of Morality)
- 22- On the Freedom of the Will
- 23- Parerga and Paralipomena.
- ۲۴- Richard Wagner (1813-1883)، شاعیر و